
 <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.33>

УДК 378.147.811

Роман Горбатюк

 <https://orcid.org/0000-0002-1497-1866>

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри машинознавства та транспорту,
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В. Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна
 gorbaroman@gmail.com

Віталій Кабак

 <https://orcid.org/0000-0001-9823-825X>

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри цифрових освітніх технологій,
Луцький національний технічний університет
вул. Потебні, 56, м. Луцьк, 43018, Україна
 kabak.volyn@gmail.com

Наталія Волкова

 <https://orcid.org/0000-0003-0662-9777>

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізький державний педагогічний університет
проспект Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, 50086
 volkovanatali1802@gmail.com

Формування здатності до особистісно-професійного саморозвитку у майбутніх здобувачів освіти

Анотація. У статті здійснено дослідження проблематики формування особистісно-професійного саморозвитку в майбутніх здобувачів вищої освіти. На основі теоретичного аналізу та систематизації наукових джерел визначено сутнісні характеристики понять «особистісно-професійний саморозвиток» та «самоосвіта», проаналізовано їх трактування вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Відмічено ключову роль особистісно-професійного саморозвитку здобувачів освіти в умовах постійних змін, трансформації цифрових технологій та

швидкої адаптації майбутніх фахівців до професійної діяльності. Зазначені види освітньої діяльності, які сприяють забезпеченню цілеспрямованого формування особистісно-професійного саморозвитку здобувачів освіти: застосування тренінгових методів (групові дискусії, рольові ігри, метод конкретних ситуацій тощо); виконання різних за складністю професійно-орієнтованих завдань; виконання нестандартних професійно-орієнтованих кейсів і завдань; організація позааудиторної роботи здобувачів освіти, що передбачає реалізацію індивідуального підходу до студентів. Встановлено, що однією із ключових умов саморозвитку майбутнього фахівця є практична діяльність, спрямована на саморегуляцію поведінки, самовдосконалення професійних та особистісних якостей. Подано узагальнення трактування дефініції «самоосвіта» як гностичного інструменту особистісно-професійного саморозвитку, який забезпечує накопичення когнітивних ресурсів, підвищення рівня знань, умінь і навичок, формування професійної компетентності фахівців на всіх стадіях професійного розвитку. Окреслено перспективні методи самоосвіти, що дозволяють здійснювати гностичну діяльність, спрямовану на здобуття знань про професію, самостійний розвиток професійних умінь та навичок. Шляхом анкетування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей проведено дослідження процесу саморозвитку особистості майбутнього фахівця.

Ключові слова: особистісно-професійний саморозвиток; здобувач освіти; самоосвіта; професійна підготовка; процес формування особистості; кореляційний аналіз; професійне становлення.

© Горбатюк Роман, Кабак Віталій, Волкова Наталія, 2023

Вступ. В умовах глобальної цифровізації українського суспільства закономірно зростає значимість розвитку навичок самонавчання, мотивації до самостійного творчого пошуку та створення передумов до безперервної освіти протягом усього життя. Пріоритетним напрямом сучасної системи освітньої системи України на всіх рівнях (вища, передвища фахова, професійна (професійно-технічна)) є підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до відтворення готових знань, орієнтованих на самостійний розвиток, творче самовдосконалення у процесі професійної діяльності. У зв'язку з цим, актуальною проблемою є дослідження особистісно-професійного саморозвитку майбутніх фахівців під час їх навчання в освітніх закладах (Єна, 2022).

Оскільки особистісно-професійний саморозвиток є ключовим аспектом успішного розвитку кожної людини, включаючи майбутніх здобувачів освіти, то в умовах постійних змін, трансформації цифрових технологій, економічної нестабільності, люди повинні бути готові до швидкої адаптації. Саме тому формування особистісно-професійного саморозвитку є важливим завданням сучасної освіти. У процесі навчання майбутніх здобувачів освіти має бути створено відповідні умови для формування таких якостей, як цілеспрямованість, самодисципліна, наукова критичність, самостійність та самоорганізація (Іванюк, Венгловська, Антипін, 2020). Важливою умовою є створення мотивації до саморозвитку. Це можна зробити шляхом пошуку та відбору актуальної інформації, заохочення до участі в наукових та практичних конференціях, семінарах, тренінгах тощо.

Вивчення питань формування особистісно-професійного саморозвитку у майбутніх здобувачів освіти є актуальною темою для багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених науковців: Л. Занков розробив теорію «кругової самореалізації», в якій описано процес формування особистості і професійного самовдосконалення; В. Сухомлинський зацентрував увагу на формуванні особистості учня та його саморозвитку; Н. Боженко обґрунтувала питання саморозвитку вчителів; К. Роджерс є автором концепції «клієнтоорієнтованої терапії», яка базується на принципі підтримки особистісного розвитку кожної людини; А. Маслоу розробив «теорію потреб», де він стверджував, що для досягнення повноцінного розвитку людини необхідно задовольнити її основні потреби; Д. Колб запропонував концепцію «кругового навчання», яка передбачає включення учнів в активні навчальні дії, що сприяють формуванню їх особистісно-професійного саморозвитку; Б. Блум ввів поняття «таксономії навчальних цілей», що допомагає вчителям зрозуміти, які цілі необхідно досягти для формування особистісно-професійного саморозвитку учнів (Куземко, Новик, 2018).

На думку Л. Зязюна, професійний саморозвиток становить основу для забезпечення професіоналізму майбутнього фахівця, завдяки чому відбувається вдосконалення його як особистості в контексті підготовки до майбутньої професійної діяльності. За баченням Л. Хомич у склад професійного саморозвитку входять

самовизначення, самореалізація, самоорганізація, само реабілітація, вміння долати конфлікти без нервових перевантажень, керувати не тільки своєю психікою, своїми емоціями, а й своїм тілом та вміння відпочивати, адекватно оцінювати себе та інших (Кришталь, 2022).

Дослідниця С. Соколовська, аналізуючи підготовку майбутніх фахівців професійної освіти, розглядає професійно-особистісний саморозвиток, як «усвідомлений цілеспрямований процес особистісного та професійного самовдосконалення з метою подальшої творчої самореалізація у педагогічній діяльності» (Фрицюк, 2016).

Трактування поняття «особистісно-професійний розвиток», як процесу загального розвитку особистості, орієнтованого на формування індивідуальних життєвих відносин та особистісного життєвого простору дає Р. Цокур (Потапчук Т., Макарчук О., Кравець Н., Анненкова Н, 2020).

Науковці відмічають, що професійно-особистісний саморозвиток здобувачів вищої освіти поєднує в собі дві ключові складові – самовиховання і самоосвіту, які зазвичай взаємодоповнюють одна одну та забезпечують самовдосконалення та гармонійний розвиток особистості майбутнього фахівця (Венгловська, Куземко, Новик, 2019).

Незважаючи на значні досягнення науковців, проблема формування особистісно-професійного саморозвитку у майбутніх здобувачів освіти потребує додаткового вивчення.

Мета статті: здійснити аналіз наявних результатів теоретичних та емпіричних досліджень ключових аспектів формування особистісно-професійного саморозвитку у здобувачів освіти та обґрунтувати особливості формування особистісно-професійного саморозвитку у майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей.

Методологія. Під час підготовки статті застосовано аналіз наукових джерел для вивчення понять «особистісно-професійний саморозвиток» та «самоосвіта»; анкетування для дослідження процесу саморозвитку особистості здобувача вищої освіти; загально-логічні методи (порівняння, узагальнення та систематизація) для обґрунтування особливостей формування особистісно-професійного саморозвитку у

майбутніх фахівців педагогічної галузі; кореляційний аналіз для встановлення взаємозв'язків між компонентами саморозвитку.

Виклад основного матеріалу. Важливою проблемою професійної підготовки здобувачів освіти є формування особистісно-професійного саморозвитку, що дозволяє оперативнo перебудовувати власну діяльність, оцінювати власні можливості, на основі отриманих знань самостійно визначати стратегію саморозвитку, співвідносити свої сили зі складністю завдань, які необхідно розв'язати (Ничкало, 2015).

Результати аналізу науково-педагогічної літератури (Єна, 2022; Кришталь, 2022; Ничкало, 2015; Фрицюк, 2016; Новик, 2020), дисертаційних робіт, присвячених проблемам становлення особистісно-професійного саморозвитку, а також досвід роботи у педагогічних і технічних ЗВО, дає підстави вважати, що цілеспрямоване формування особистісно-професійного саморозвитку здобувачів освіти може бути реалізовано за рахунок виконання різних видів освітньої діяльності:

- застосування тренінгових методів (групові дискусії, рольові ігри, метод конкретних ситуацій та ін.) з метою занурення здобувачів освіти в інформаційно-освітнє середовище навчального закладу;
- виконання різних за складністю професійно-орієнтованих завдань;
- розвитку творчого та критичного мислення здобувачів освіти під час виконання нестандартних професійно-орієнтованих кейсів і завдань;
- організації позааудиторної роботи здобувачів освіти, що враховує їх особистісні характеристики, і передбачає реалізацію індивідуального підходу до кожного.

Особистісно-професійний саморозвиток розглядаємо як цілісну нелінійну систему, засновану на діяльнісному перетворенні особистості, що зумовлене потребами в самозміні та особистісному зростанню, і здійснюється в процесі саморегуляції своєї поведінки та діяльності, спрямованої на досягнення прогнозованих цілей. Важливою умовою саморозвитку людини є її практична діяльність, спрямована на саморегуляцію поведінки, самовдосконалення професійних та особистісних якостей (Фрицюк, 2016). Одним із видів такої діяльності

є самоосвіта, що дозволяє майбутнім фахівцям здійснювати гностичну діяльність, спрямовану на здобуття знань про професію, самостійний розвиток професійних умінь та навичок.

Самоосвіта, як найбільш ефективний метод саморозвитку, передбачає систематичну самостійну навчальну діяльність особистості, внаслідок чого підвищується рівень знань про свої психічні властивості, стани, процеси, а також можливості їх контролю. Основними принципами самоосвіти є планування власної освітньої траєкторії, самостійність та самокерованість, системність, відповідність власним потребам та інтересам, постійний пошук нової інформації, оцінка отриманих результатів (Новик, 2020).

Серед методів самоосвіти виділимо такі:

- ознайомлення з спеціальною літературою та науковими статтями з відповідної галузі знань;
- відвідування лекційних і практичних занять;
- вивчення онлайн-курсів і відеоуроків;
- участь у вебінарах та інтерактивних онлайн-курсах;
- комунікація з експертами та фахівцями відповідної галузі;
- практичні вправи та індивідуальні проєкти;
- відвідування професійних конференцій і семінарів;
- систематичне відстеження новин і тенденцій у відповідній галузі.

Важливо зазначити, що успіх самоосвіти залежить від особистісних якостей та мотивації людини. Для досягнення максимального результату, необхідно щоб процес самовдосконалення був дієвий, а здобувачі освіти систематично займалися самоосвітою.

З огляду на зазначене вище, самоосвіту трактуємо як гностичний інструмент особистісно-професійного саморозвитку, який забезпечує накопичення когнітивних ресурсів, підвищення рівня знань, умінь і навичок, формування професійної компетентності фахівців на всіх стадіях професійного розвитку. З іншого боку, розвиток когнітивних здібностей особистості за допомогою гностичної самоосвітньої

діяльності сприяє підвищенню її інтелектуального рівня, а на стадії професійного становлення – розвитку професійного інтелекту та здібностей фахівця Tondeur J., Van Braak J., Siddiq F., Scherer R., 2016).

З метою вивчення особливостей особистісно-професійного саморозвитку майбутніх фахівців провели експериментальне дослідження, в якому брали участь магістранти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (освітньо-професійна програма «Освітні вимірювання»), а також майбутні бакалаври і магістри спеціальності 015.38 Професійна освіта (Транспорт) (освітньо-професійна програма «Логістика» (бакалаврат) і «Професійна освіта. Транспорт» (магістратура)) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Криворізького державного педагогічного університету та 015.39 Професійна освіта (Цифрові технології) (освітньо-професійні програми «Професійна освіта (комп'ютерні технології)» (бакалаврат і магістратура)) Луцького національного технічного університету.

Для дослідження процесу саморозвитку особистості використовували авторську анкету «Виявлення здатності здобувачів освіти до саморозвитку». Опитування здобувачів освіти було анонімним для забезпечення більш точних результатів, уникнення їх упередженого ставлення до опитувальника (табл. 1).

Таблиця 1

Анкета «Виявлення здатності здобувачів освіти до саморозвитку»

№ з/п	Питання	Бали				
		5	4	3	2	1
1.	Намагаюся вивчити себе краще					
2.	Завжди намагаюся знайти час для розвитку, який би не був(ла) зайнятий роботою чи домашніми справами					
3.	Труднощі, що виникли, стимулюють мою активність					
4.	Завжди шукаю зворотний зв'язок, тому що це допомагає мені пізнати та оцінити себе					
5.	Рефлекую власну діяльність, виділяючи на це відповідний час					
6.	Аналізую свої почуття та досвід					
7.	Дискутую з питань, що цікавлять мене					

8.	Завжди покладаюся на власні можливості					
9.	Прагну бути більш відкритим					
10.	Усвідомлюю вплив, який має на мене навколишнє середовище					
11.	Займаюся професійним розвитком і маю позитивні результати					
12.	Отримую позитивний потенціал від освоєння нового					
13.	Відповідальність за власні вчинки не лякає мене					
14.	Позитивно ставлюся до власної кар'єри					

Результати, отримані в процесі опрацювання анкетних даних, подані на рисунку 1. Як видно із відповідей усі 100 % майбутніх фахівців позитивно ставляться до своєї майбутньої кар'єри та націлені на успіх у професійній діяльності. Також 82 % опитуваних активно займаються професійним розвитком та, як наслідок, отримали позитивні результати. Серед майбутніх фахівців 88 % постійно намагаються самовдосконалюватись, проходячи різноманітні додаткові курси та освоюючи дидактичні матеріали у вигляді відеолекцій, й завдяки цьому покращують свою фахову спрямованість, отримуючи позитивний потенціал від освоєння нового інформаційного контенту.

Анкета «Виявлення здатності здобувачів освіти до саморозвитку»

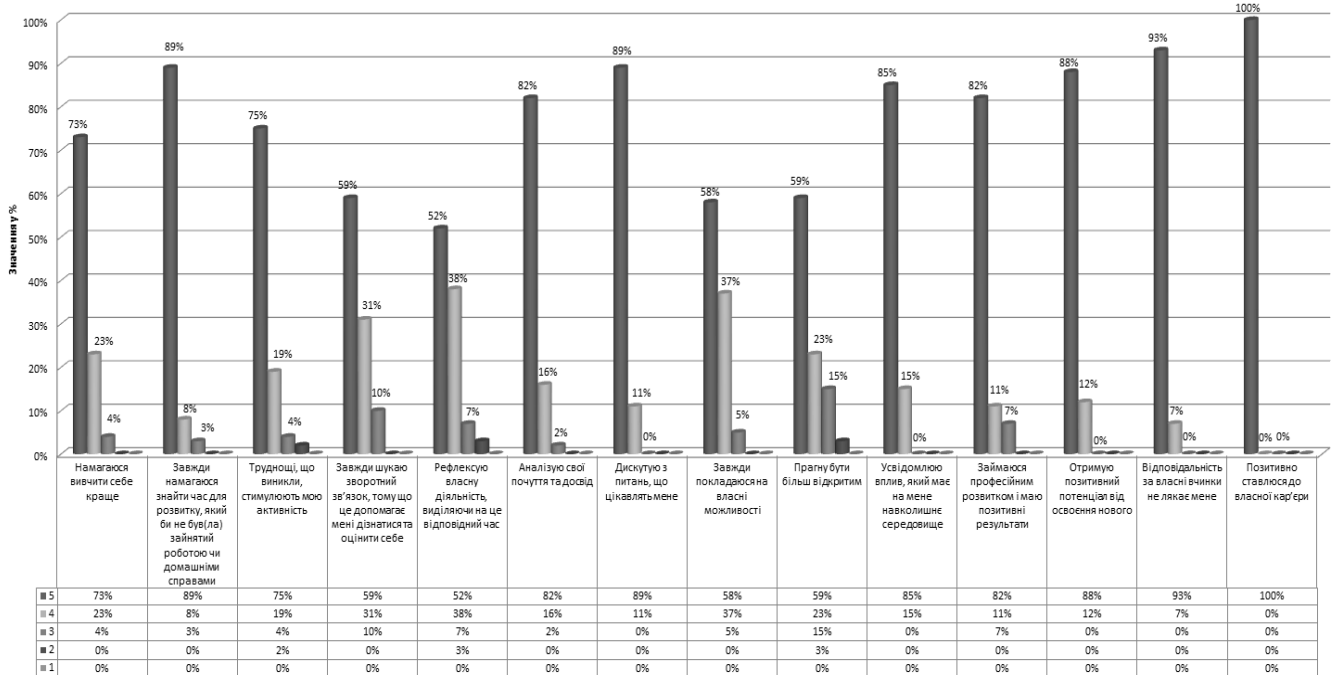

Рис. 1. Результати анкетування здобувачів освіти щодо виявлення їх здатності до саморозвитку

Близько 89 % учасників опитування відмічають, що труднощі, які виникають в процесі освоєння нового матеріалу стимулюють їх дослідницький потенціал і пошукову активність. Однак під час аналізу відповідей констатуємо, що лише 58 % опитуваних цілком покладаються на власні можливості, а частина студентів все ж бажають, щоб у процесі їх саморозвитку була наявна певна підтримка зі сторони (зокрема викладачів, одногрупників, друзів тощо).

Дослідження процесу саморозвитку майбутніх магістрів зазначених вище спеціальностей показало, що серед студентів цей процес протікає доволі інтенсивно. За допомогою анкетування було виявлено, що 79,3 % усієї вибірки здобувачі вищої освіти активно займаються саморозвитком. Динаміка змін результатів саморозвитку дає підстави стверджувати, що особливо активно цей процес відбувається на другому курсі навчання в магістратурі, що пояснюємо свідомим вибором спеціальності, а також розумінням специфіки майбутньої професійної діяльності. На молодших курсах бакалаврату процес саморозвитку відбувається менш інтенсивно, орієнтовно його здійснюють 68,5 % студентів. Проте, позитивно оцінюють зміни саморозвитку за період навчання у ЗВО 100 % студентів старших курсів бакалаврату.

Анкетування дозволило виявити практичні методи саморозвитку, що використовували майбутні фахівці. Аналіз отриманих результатів дає підстави стверджувати, що переважна більшість опитаних здобувачів вищої освіти в процесі саморозвитку використовують різні способи самоосвіти: читання наукової, художньої літератури та проходження масових відкритих онлайн-курсів (наприклад, на платформах Prometheus, Coursera, EdEra тощо) (91,7 %), перегляд науково-популярних фільмів (22,1 %). Це допомагає їм здобувати нові знання та інформацію з різних галузей знань, розширювати кругозір, усесторонньо розвиватися. До цієї категорії можна віднести здобуття другої вищої освіти (8,7 %), що також сприяє професійному саморозвитку майбутніх фахівців. Понад 25,0 % студентів роблять акцент на комунікації, як важливому способі саморозвитку, що дозволяє розвивати

практичні навички взаємодії, необхідні у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності.

Серед способів саморозвитку виділимо прийоми вольової саморегуляції, до яких студенти відносять заняття спортом (17,2 %) і контроль власних емоцій (10,5 %). Разом із тим, питома вага вольового компонента відносно є незначною, що дає підстави стверджувати про вагому роль самоосвіти в процесі особистісно-професійного саморозвитку майбутніх фахівців.

За результатами дослідження рівня саморозвитку виявили, що середній показник виразності саморозвитку у здобувачів вищої освіти всієї вибірки становить 37 балів, що відповідає невизначеному рівню, тобто у більшості студентів ще не виробилася впорядкована система саморозвитку. Дослідження готовності до самопізнання та саморозвитку показало, що середній рівень готовності до самопізнання становить 3,7, а готовності до саморозвитку – 3,9. Отримані дані показують, що готовність до самопізнання в середньому виражена вище, ніж готовність до саморозвитку. Для всієї вибірки дані показники є підставою стверджувати про високий рівень сформованості мотиваційної готовності до самопізнання та саморозвитку, особливо на старших курсах бакалаврату і магістратури.

Кореляційний аналіз дозволив встановити взаємозв'язки між такими компонентами саморозвитку, як готовність до самопізнання та саморозвитку, а також між рівнем саморозвитку й особистісними особливостями здобувачів вищої освіти, що визначають успішність самозмін, серед яких виділили такі якості, як самовідношення, саморегуляція і самоконтроль. Також досліджували взаємозв'язки між особливостями особистісно-професійного саморозвитку та професійною компетентністю майбутніх фахівців спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки і 015.38 Професійна освіта (Транспорт). Отримані результати свідчать про те, що професійна компетентність залежить від їхнього рівня самосвідомості, вміння розвивати свої здібності, наявності мотивації до самовдосконалення та інших особистісних чинників.

Готовність до саморозвитку значимо пов'язана з саморегуляцією ($r = 0,547$), самовідносинами ($r = 0,423$) і професійною компетентністю ($r = 0,418$). Сформовані

взаємозв'язки можна об'єднати у дієво-практичний блок саморозвитку, що визначає успішність здійснення професійних комунікативних завдань. Виявлено також статистично значущі (на 1%-му рівні) взаємозв'язки між рівнем саморозвитку та самовідносинами ($r = 0,468$).

Саморегуляція, як конативний компонент саморозвитку, на високому рівні значимості пов'язана з самовідносинами ($r = 0,782$) і готовністю до саморозвитку ($r = 0,418$). Отримані результати об'єднуються навколо саморегуляції, де вона тісно пов'язана із самовідносинами та професійною компетентністю ($r = 0,423$). Виявлено суттєві позитивні взаємозв'язки між професійною компетентністю, і готовністю до саморозвитку ($r = 0,479$), саморегуляцією ($r = 0,443$) та рівнем самоконтролю у спілкуванні ($r = 0,707$).

Висновки. Отримані взаємозв'язки пояснюємо тим, що готовність до саморозвитку визначається наявністю розвиненої системи саморегуляції, яка орієнтує майбутніх фахівців на саморозвиток особистісних і професійних якостей. Особи з розвинутою системою саморегуляції мають сформовані вольові якості, що визначають їх уміння здійснювати самостійну пізнавальну діяльність, спрямовану на підвищення своєї професійної компетентності. Самоосвіта при цьому відіграє важливу роль, оскільки дозволяє вдосконалювати професійні знання та вміння (Куземко, & Новик, 2018).

Таким чином, самоосвіта займає значне місце у структурі професійного саморозвитку, оскільки забезпечує накопичення когнітивних ресурсів, підвищення рівня знань, умінь та навичок, і формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді проблематики формування особистісно-професійного саморозвитку в майбутніх фахівців за допомогою технологій штучного інтелекту та імерсивних дидактичних технологій, а також дослідження більш широкого кола праць науковців і досвіду зарубіжних країн щодо реалізації самоосвіти студентів закладів вищої освіти в контексті цифровізації освітнього процесу.

Список використаної літератури

- Єна А. С. Психолого-педагогічні засади організації управління професійним саморозвитком здобувачів освіти. *Наука і техніка сьогодні (Серія: Педагогіка, право, економіка, техніка, фізико-математичні науки)*. 2022. № 2(2). С. 19–28. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-2\(2\)-19-27](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-2(2)-19-27)
- Іванюк Г., Венгловська О., Антипін Є. Особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів у процесі навчальних практик. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 2. С. 25–34. doi: <http://dx.doi.org/10.28925/1609-8595.2020.2.4>.
- Куземко Л. В., Новик І. М. Сучасні аспекти особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів. *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium* : Collective monograph. Volume 1. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. 241–258 р.
- Кришталь А. О. Психолого-педагогічні умови формування навичок професійного саморозвитку у майбутніх психологів служби цивільного захисту. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. (208), С. 151–156. doi: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-151-156>
- Potarchuk, T., Makaruk, O., Kravets, N., & Annenkova, N. (2020). Professional Self-identification of Future Educators as a Form of Personal Growth. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(2), 72–89. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i2.2576>
- Венгловська О. А., Куземко Л. В., Новик І. М. Використання Інтернет-ресурсів в особистісно-професійному розвитку майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4(88). С. 3–17. DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/003-017.
- Ничкало Н. Г. Професійний розвиток особистості у контексті неперервності. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* : зб. наук. статей / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченко, Н. Г. Ничкало. Уклад. : М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін. Київ : НТУ, 2015. С. 12–24.
- Фрицюк В. А. Структура готовності до безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : збірник наукових праць / За ред. проф. Анатолія Ситченка. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2016. № 3 (54). С. 173–177.
- Новик І. «SELF-BOOK» особистісно-професійного зростання майбутнього педагога. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 3. С. 220–234. doi: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.3.13>
- Tondeur J., Van Braak J., Siddiq F., Scherer R. Time for a new approach to prepare future teachers for educational technology use: Its meaning and measurement. *Computers and Education*. 2016. № 94. P. 134–150. DOI: 10.1016/j.compedu.2015.11.009

References

- Yena, A. S. (2022). Psykholoho-pedahohichni zasady orhanizatsii upravlinnia profesijnym samorozvytkom zdobuvachiv osvity [Psychological and pedagogical principles of management of education seekers' professional self-development]. *Science and Technology Today*. No. 2 (2). 19-28. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-2\(2\)-19-27](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-2(2)-19-27). (ukr).
- Ivaniuk, H., Venhlovska, O., & Antypin, Y. (2020). Osobystisno-profesiinyi rozvytok maibutnikh pedahohiv u protsesi navchalnykh praktyk [Personal and professional development of future educators in the process of educational practices]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (2), 25–34. (ukr).
- Kuzemko, L. V., Novyk, I. M. (2018). Suchasni aspekty osobystisno-profesiinoho rozvytku maibutnikh pedahohiv [Modern aspects of personal-professional development of future teachers]. *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium*: Collective monograph. Volume 1. Riga : Izdavneciba «Baltija Publishing», 241–258. (ukr).
- Kryshtal, A. O. (2022). Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia navychok profesiinoho samorozvytku u maibutnikh psykholohiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu [The Psychological and Pedagogical Conditions for the Formation of Professional Self-Development Skills in Future Psychologists of the Civil Defense Service]. *Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (208), 151–156. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-151-156>. (ukr).
- Potapchuk, T., Makaruk, O., Kravets, N., & Annenkova, N. (2020). Professional Self-Identification of Future Educators as a Form of Personal Growth. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(2), 72–89. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i2.2576> (eng).
- Venhlovska, O. A., Kuzemko, L.V., Novyk, I.M. (2017). Osobystisno-profesiinyi rozvytok studentiv pedahohichnykh spetsialnostei u tsentrakh kompetentnosti [Personal professional development students of pedagogical specialties in the centers of competence]. *Young Scientist*, 11, 281–284. DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/003-017. (ukr).
- Nychkalo, N. G. (2015). Profesiinyi rozvytok osobystosti u konteksti neperernosti [Professional development of an individual in the context of continuity] // *Conceptual foundations of professional development of individuals in the context of European integration processes: a collection of scientific articles*. / Edited by V. H. Kremen, M. F. Dmytrychenko, N. G. Nychkalo – Compiled by : M. V. Artiushyn, V. P. Tymenko and others. 12–24 p. (ukr).
- Frytsiuk, V. A. (2016). Struktura hotovnosti do bezperernoho profesiinoho samorozvytku maibutnikh pedahohiv [The structure of readiness for continuous professional self-development of future teachers]. *Scientific Bulletin of V.O.Sukhomlynskyi Mykolaiv National University. Pedagogical Sciences*, 173–177 p. (ukr).
- Novyk, I. (2020). «SELF-BOOK» OSOBYSTISNO-PROFESIINOHO ZROSTANNIA MAIBUTNOHO PEDAHOHA [«SELF-BOOK» OF PERSONAL AND PROFESSIONAL GROWTH OF THE FUTURE TEACHER]. *Educological Discourse*, (3), 220–234. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.3.13>. (ukr).
- Tondeur, J., Van Braak, J., Siddiq, F., Scherer, R. (2016). Time for a new approach to prepare future teachers for educational technology use: Its meaning and measurement. *Computers and Education*, 94, doi: 134–150.10.1016/j.compedu.2015. 11.009. (eng).

Roman Horbatiuk

 <https://orcid.org/0000-0002-1497-1866>

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Mechanical Engineering and Transport Department,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

 gorbaroman@gmail.com

Vitalii Kabak

 <https://orcid.org/0000-0001-9823-825X>

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Digital Educational Technology Department,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine

 kabak.volyn@gmail.com

Nataliia Volkova

 <https://orcid.org/0000-0003-0662-9777>

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D), Associate Professor
Associate Professor of the Chair of Pedagogy and Methods of Technologies
Kryvorizhian state pedagogical university, Krivoy Rog, Ukraine

 volkovanatali1802@gmail.com

**Formation of the Ability For Personal Self-Development in Future Education
Learners**

***Abstract.** The article presents a study on the issues of personal and professional self-development in future higher education seekers. Based on theoretical analysis and systematic organization of scientific sources, the essential characteristics of the concepts of "personal and professional self-development" and "self-education" have been determined, and their interpretations by domestic and foreign researchers have been analyzed. The key role of personal and professional self-development of education seekers in the context of constant changes, digital technology transformation, and rapid adaptation of future professionals to professional activities has been highlighted. Various types of educational activities that contribute to purposeful formation of personal and professional self-development of education seekers have been identified: application of training methods (group discussions, role-playing games, case method, etc.); performance of professional-oriented tasks of varying complexity; completion of non-standard professional-oriented cases and assignments; organization of extracurricular work for education seekers, involving an individual approach to students. It has been established that practical activities aimed at self-regulation of behavior and self-improvement of professional and personal qualities are among the key conditions for the self-development of future professionals. A*

summary interpretation of the definition of "self-education" as a gnosiological tool for personal and professional self-development, which ensures the accumulation of cognitive resources, enhancement of knowledge, skills, and abilities, and formation of professional competence of professionals at all stages of professional development, has been provided. Promising methods of self-education that enable gnosiological activities aimed at acquiring knowledge about the profession, independent development of professional skills and abilities have been outlined. Through a survey of education seekers in pedagogical specialties, a study of the process of self-development of the future professional's personality has been conducted.

Keywords: *personal-professional self-development; education learner; self-education; professional training; personality formation process; correlation analysis; professional development.*

Стаття надійшла до редакції: 17.06.2023
Прийнято до друку: 29.09.2023